

EMINESCU

Mihai Eminescu (1850–1889) este cea mai importantă figură a literaturii române din secolul al XIX-lea și autorul cu cea mai mare influență asupra creației literare din secolul ce i-a urmat. O personalitate care a făcut epocă, acea epocă pe care istoriile literare și manualele o numesc, pe drept cuvânt, a „marilor clasici“. Puternica înrăurire a poetului, la îndemnul căruia au început să scrie cei doi prieteni ai săi, Slavici și Creangă, a făcut ca literatura română să cunoască, la sfârșit de secol XIX, momentul ei de clasicitate.

La scurtă vreme după moartea sa, și nu fără legătură cu mărturiile contemporanilor ce făcuseră din extrema suferință a vieții și din „nebunia poetului“ un fundal pentru lectura poeziei sale, figura lui Eminescu a căpătat dimensiuni mitice, iar poezia sa a devenit, în mentalul colectiv al românilor, Poezia însăși. Foarte curând a fost recunoscut drept „poet național“, iar editarea operei sale a reprezentat una dintre cele mai mari provocări pentru filologia românească. Titu Maiorescu a alcătuit și a pus în circulație, în 1883, o foarte inspirată alcătuită ediție de consacrare. În anii '30 ai secolului trecut, Perpessicius a inițiat ediția științifică de *Opere*, un act cultural unic la noi, continuat și dus la capăt, până în anii '80, de o echipă a Muzeului Literaturii Române, condusă de Petru Creția și D. Vatamaniuc.

EMINESCU
VERSURI
DIN
MANUSCRISE

ediție de
IOANA BOT și CĂTĂLIN CIOABĂ

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Din penumbra tiparului

Dacă privim în urmă, scrutând cei peste o sută de ani care au trecut de când poeziile lui Eminescu au început să fie editate, nu putem să nu constatăm că opera sa, așa cum a ajuns până la noi, este asemeni unui aisberg. Partea sa vizibilă se înalță atât de semeț și de sus, încât ne creează vrând-nevrând iluzia întregului, făcându-ne să uităm că toate aceste înălțimi au dedesubtul lor, în partea care nu se vede, profunzimi fascinante, ce se cer la rândul lor explorate. Contemplăm marile reușite ale creației sale, fără să cunoaștem adâncimile nebanuite care le susțin.

Între timp, fiecare rând scris de Eminescu a văzut lumina tiparului, așa cum, pe bună dreptate, Nicolae Iorga a spus foarte devreme că se cuvenea făcut. Ediția critică de *Opere*, întemeiată de Perpessicius, a împlinit pe de-a-ntregul această sarcină. În paginile ei descoperim întregul șantier literar eminescian, restituit de editor cu maximă acuratețe. Primele cinci volume, alcătuite chiar de întemeietorul ediției, cuprind *întreaga operă poetică*, organizată în jurul antumelor, care, fiind creații ce exprimă în cel mai înalt grad „voința autorului“, trebuiau, cum se cuvenea, să stea în centrul atenției. S-au găsit totodată postume de mare valoare printre foile din „lada cu manuscrise“, iar ele au fost scoase rând pe rând la lumină, aflându-și locul cuvenit în arhitectura creației sale.

Însă poezia lui Eminescu este de o diversitate atât de mare, încât efortul de editare nu poate fi socotit încheiat odată cu această restituire. Asta dacă vrem să o cunoaștem mai mult, dacă înțelegem că opera sa trebuie mereu revizitată, că fiecare epocă trebuie, așa-zicând, să se „sincronizeze“ cu ea. Chiar dacă deținem deja ediții excelente, rămâne totuși mereu deschisă posibilitatea unor noi abordări, menite să recreeze arhitectura internă a unei opere a cărei apariție în cultura noastră a fost legată, pe drept cuvânt, de ideea de miracol. Cuvântul nu vrea să fie hiperbolic, ci se referă la un lucru care se întâmplă și s-a întâmplat în orice cultură la un moment dat, când unui scriitor îi este dat să așeze limba literară pe un făgaș, pe o cale proprie a posibilităților de expresivitate.

Există motive clare ale unei astfel de „întâmplări“. Mai întâi, acela că Eminescu poate fi socotit primul „scriitor profesionist“ din literatura noastră, exersat în toate genurile și stilurile existente la acea dată, dar și faptul că, în mod excepțional, viața proprie s-a consumat laolaltă cu actul creației: el „trăia scriind“, spune Petru Creția, iar eferescența scrisului în viața sa este un lucru de care editorii trebuie să țină seama de fiecare dată când îi pun opera în pagina tipărită. În sarcina lor a rămas de altfel, prin forța împrejurărilor, chiar efortul de a oferi *imaginea definitivă asupra operei lui Eminescu*. Dar, tocmai fiindcă miza a fost întotdeauna atât de mare, și-a făcut loc aici o anumită prejudecată, ale cărei temeuri sunt legitime, dar care nu rămâne cu toate acestea mai puțin ceea ce este: o „prejudecată a nedesăvârșirii“ (TE, 52) poemelor din manuscrisele eminesciene, care i-a făcut de pildă pe descoperitorii postumelor să se întrebe, la început de secol XX, dacă acestea merită într-adevăr să devină accesibile publicului larg, și nu exclusiv

specialiștilor, și dacă nu cumva pun într-o lumină nepotrivită o creație care s-a consacrat inițial, odată cu ediția Maiorescu, exclusiv prin piese de vârf. Se avea mereu în vedere o presupusă „voință a autorului“, care desigur că trebuie respectată, în măsura în care există indicii clare că ea s-a manifestat în privința unui corpus *ne varietur* al operei, dar care în cazul lui Eminescu e adesea foarte vagă și, în orice caz, dificil de reconstituit. Sau, dacă o reconstituim cu fidelitate, ea devine dificil de urmat, pentru că știm, de pildă, că Eminescu dorea să își reunească versurile într-un volum, pentru care avea și un titlu, *Lumină de lună*, dar cu ocazia aceasta plănuia să excludă din sumar numeroase poeme pe care le publicase deja în *Convorbiri literare*. După cum mai știm că, în unele momente de criză, autorul socotea că nu poezia este forma literară pentru care e hărăzit – sau pentru care vremurile în care trăiește sunt cele potrivite. Se visa romancier și, mai ales, mai intens, dramaturg – iar versurile și le vedea, atunci, ca pe un atelier pregătitor al unei creații viitoare, foarte diferită de ele.

La nivelul detaliului, al pașilor mici care se cer parcurși pentru stabilirea unei ediții definitive și complete a operei, Eminescu le-a luat-o întru câtva înainte editorilor săi, adică a făcut în limite restrânse el însuși, mai întâi, ceea ce mai târziu a căzut în sarcina lor: încă din tinerețe întâlnim acte incipiente de autoeditare, în acele caiete caligrafiate și păstrate cu grijă, unde poeziile erau transcrise pe curat, rearanjate, rectificate etc. Dar editorul trebuie să țină seama deopotrivă și de faptul că acest efort al poetului însuși a stat, în cele din urmă, sub zodia lui „n-a fost să fie“: din cauza catastrofei de ordin biografic din vara lui 1883, discernământul său auctorial nu s-a putut pune până la capăt în slujba destinului postum al operei sale. Petru Creția demonstrează credibil că, dincolo de asemenea gesturi mici

vizând o autoeditare, nu putem totuși identifica o „voință a autorului“, exprimată clar și univoc, în cazul lui Eminescu. Că această absență a grevat actul editării, lăsându-l pradă adesea unor fatale „șovăieli“ și „necutezări“: „În spațele acestor șovăieli sau necutezări se află de fapt o prejudecată legată de ceea ce se numește «ultima voință a autorului». Noi susținem aici, cu prețul bunului nostru nume, că, în cazul lui Eminescu, așa ceva nu există. Nici măcar în cazul poeziilor publicate de el, cum se știe, doar în periodice, nu lipsesc semnele că la unele ar fi renunțat, iar pe altele le-ar fi remaniat și poate, dându-i-se o viață infinită, la nesfârșit. Și iarăși pe atâtea altele le-ar fi lăsat, cum le-a lăsat (din punctul de vedere al ultimei voințe), în paragină și neașezare. Așa era și așa i-a fost dat. Iar dacă ar fi avut ultima lui vreau de poet într-o ediție definitivă, publicată, cum atâta a vrut, de el însuși, am fi pierdut tezaure de poezie. În materie de Eminescu, Eminescu nu avea cum fi o instanță critică decisivă, poetul fiind mai mare decât gustul și criteriile lui contingente.“ (UnD, 16–17).

Este o constatare corectă și plină de consecințe. Căci, privind în urmă, mai ales către ediția academică de *Opere*, devenită referință absolută în cercurile specialiștilor, observăm că, organizată în jurul antumelor, ea introduce în teritoriul unei opere de o extraordinară vitalitate și organicitate, cum este cea a lui Eminescu, un imperativ al sistematizării, al ordonării unui peisaj amplu, după principii care sunt ce-i drept clare și sunt urmate cu consecvență, dar care se dovedesc în cele din urmă simplificatoare. Despre ce este vorba?

Organizarea întregii creații poetice în jurul antumelor se face, totuși, printr-un proces de includere a nenumăratelor cârpe de versuri, pe care le găsim transcrise de Peressicus în interiorul aparatului critic, în perimetrul

de iradiere (în „atelierul“) titlurilor care au ajuns la formă definitivă – și care pentru cunoscătorii operei reprezentau deja-știutul în jurul căruia se puteau face noi explorări. Dar s-a întâmplat astfel că teritorii întregi de vers cu sunet inedit și cu sursă de inspirație vădit diferită de ceea ce e socotit în genere drept „produs final“ au fost puse într-un soi de subordonare, mult prea strictă, față de marile poeme. Ceea ce creează cititorului atent al ediției nu numai senzația că există în paginile aparatului critic lucruri prețioase de descoperit, dar și o mare nedumerire: dintr-odată îi apare nefiresc zelul sistematizator al editorului, care pare să nu fi ținut cont de autonomia pe deplin vizibilă a multor unități de vers și a sistematizat, inginereste, un peisaj pe care, ca să-l poți privi în toată complexitatea sa, trebuie să lași o clipă deoparte instrumentele topografului. Se întâmplă în plus – parcă spre a confirma încă o dată inadecvarea procedurii – că așa-numitele „forme preliminare“ sau „variante“ sau „avantexte“ ale unui poem consacrat nu sunt preliminare doar pentru acesta și nu derivă din el ca ramuri fără rod, ci, dimpotrivă, ele sunt totodată intim legate de altele, de o factură complet diferită. Există în fapt o *rețea* de versuri în manuscrisele eminesciene, iar asta face ca ceea ce socotim a fi doar „formă preliminară“ să fie de fapt, dacă știm să privim, o formă autonomă în contextul acesta de permanentă întreșere tematică și stilistică a versurilor puse pe hârtie de Eminescu.

Dar editorul Perpessicius, în ciuda principiilor de editare pe care le urmează consecvent, nu e totuși opac în fața acestui fenomen al „circulației“ versurilor dintr-un atelier într-altul, precizând că are loc o adevărată „irigație lirică“ și că parcursul versiunilor succesive, departe de a fi liniar, este unul în zigzag. Ne spune el însuși că „Eminescu nu se teme niciodată de versul imperfect, câtă vreme îl știe tranzitoriu“

(EdP III, 119), dar observă totodată că tranzitoriul traversează uneori forme perfecte. Ele stârnesc uimirea oricui tocmai prin faptul că au fost părăsite de autor și, când sunt îmbrățișate de o privire comprehensivă, creează impresia unui sunet de fond al atelierului poetic eminescian, unde perfecțiunea se face auzită chiar și în ceea ce e tranzitoriu. Pentru cunosătorul atent, întâlnirea cu formele tranzitorii perfecte reprezintă momentul în care aude un „murmur al variantelor“, adică „al tuturor posibilităților de exprimare a unei idei poetice“ (MV, 7). Perpessicius „simte“, la rândul lui, că principiul însuși al editării nu se adecvează în totalitate corpusului de poeme pe care are a-l organiza; și de aceea ține să marcheze multe dintre locurile care fac excepție. Cu alte cuvinte, editorul pare să intuiască limitele demersului său (care sunt, de fapt, limitele metodologice ale edițiilor genetice de manuscrise, realizate în Europa interbelică) și să lase o cale deschisă viitoarelor descoperiri ale operei, din puncte de vedere diferite. Atunci când, în notele sale ample, strânse laolaltă în volume separate, el transcrie tot ceea ce rămâne, ca vers, în afara poemelor autonome, nu uită să spună că acolo se află atâtea și atâtea „crâmpoie închegate“ (EdP V, 302) și că va fi necesar, cândva, „...să se adune cioburile diamantine ale atâtor versuri sau strofe căzute, ca o pilitură de aur, din strungul meșteșugarului“ (EdP V, 6). Perpessicius se referă astfel la ceea ce numeam, în deschiderea acestor pagini, partea nevăzută a aisbergului eminescian.

Volumul de față adună tocmai asemenea versuri, restituite și risipite în aparatul critic al ediției de *Opere*, dar oarecum strivite acolo prin subordonarea față de un poem sau altul. Prin această prezentare separată, ele sunt cu bună știință „rupte“ de legătura lor ombilicală cu marile poeme, la a căror desăvârșire au contribuit uneori (cel puțin în

opinia editorului...), dar în care nu se poate spune că s-au vărsat cu totul. Au rămas ele însele niște „crâmpoie încheiate“, pe care se cuvine din plin să le auzim în sunetul lor propriu. Ce-i drept, ele au fost deja tipărite în mărunta literă a aparatului critic și sunt în fond oricui disponibile în ediția completă a *Operelelor*, dar în postura de plante frivole aflate în umbra arborilor mari. Perspectiva aceasta asupra lor aparține, insistăm, editorilor manuscriselor, iar nu autorului însuși (ale cărui intenții nu pot fi reconstituite mai mult decât s-a făcut deja). În definitiv, despre toate aceste versuri *nu se poate spune propriu-zis că au văzut „lumina tiparului“, ci, mai exact, că au rămas în penumbra lui.*

Așa stând lucrurile, e limpede că o operă de asemenea organicitate nu poate fi lăsată înghețată într-o arhitectură unică, datorată unei singure lecturi – chiar dacă aceasta aparține unui specialist de talia lui Perpessicius. Iar ediția de față își propune să pună laolaltă asemenea poeme care, așezate în penumbra tiparului și în anticamera uitării, accesibile până acum mai ales specialiștilor textului eminescian, iar nu cititorului „îndrăgit“ de poezie (cu o expresie a lui Eminescu), sau celui curios, sau celui pur și simplu sătul de inventarul textelor eminesciene consacrate și prea des utilizate... etc., totuși viețuiesc prin ele însele și „nu par rupte de nicăieri, ci sunt grăitoare prin ele însele“ (UnD, 11). Șansa care se deschide prin acest demers de luminare a penumbrei este, bineînțeles, de a descoperi surprinzătorul chiar în inima deja-știutului, de a descoperi „voci eminesciene“ pe care nu le cunoșteam, fiindcă nu se lăsau auzite, fiindcă nu știam unde sau cum să le căutăm.

Ne-am dorit să facem o ediție ușor de mână, în care plăcerea de a citi să stea pe primul loc, fără a neglija nici o clipă semnele (cât mai discrete posibil) ale restituirii științifice a

textelor. Cititorii care doresc să meargă mai departe cu inserția poemelor în ansamblul operei vor găsi aici indicațiile necesare pentru a deschide ediția critică a *Operele* la paginile potrivite. Cei care vor doar să citească un nou Eminescu, sau măcar un Eminescu altfel decât l-am învățat cu toții „la școală“ (oricare ar fi fost aceasta...), vor avea aici un volum compact și totodată plin de posibile invitații la lecturi de plăcere, la răsfoiri diletante, la căutări de – cine știe? – noi forme poetice pentru ceea ce, în sufletele lor, caută a se exprima. Vor descoperi, poate, că acest mare poet de la sfârșitul secolului al XIX-lea scria într-o limbă foarte apropiată nouă, celor de azi, și că scria despre subiecte care ne pot oglindi și pe noi, trăitori ai unui alt veac, cititori ai unei alte literaturi. Și o vor descoperi cu propriile puteri de lectură: nu pentru că așa au aflat din alte cărți, nu pentru că așa le-a spus (poate, într-un moment sau într-un mod nepotrivit) altcineva. Ci pentru că opera acestui mare scriitor se pretează la asemenea descoperiri – iață marele pariu al ediției de față. Am vrut să venim spre cititorii de toate felurile cu o carte a porților deschise spre cât mai multe teritorii ale creației eminesciene.

Nu toate vocile lirice care scandează aceste versuri vor suna cu totul nou, pe fundalul amintirilor fiecăruia dintre noi despre lecturi eminesciene mai vechi. Unele dintre ele sunt, cu adevărat, inedite în comparație cu timbrul aulic, neoclastic, al majorității marilor poeme antume, sau cu tenebrele romantice, revoltat-titaniene, ale postumelor care i-au fascinat, de pildă, pe un G. Călinescu sau un Ion Negoițescu (ca să numim doar doi dintre exegeții eminescieni ale căror perspective au dat lentile de lectură receptării poetului de-a lungul secolului abia încheiat). Dar cele mai multe sunt mult mai discret înnoitoare în raport cu opera cunoscută publicului larg. O silabă în plus, uneori, pentru versuri al căror model (eminescian) ne sună în urechi poate

însemna, de fapt, să îl surprindem pe poet în căutarea unor noi forme expresive. Adeseori, aceste căutări se aseamănă unui cazan alchimic din care se va naște, poate, marea poezie, dar care deocamdată adună în el și cioburile unor proiecte abandonate, și fărâme din discursuri rostite de alții, și fervoarea unei spuneri care iese la lumina paginii fără să țină cont de constrângerile unui proiect anume.

Sunt, apoi, poeme surprinzătoare pentru fațetele spiritului creator eminescian pe care le revelează: versuri cantabile și ușoare, destinate (cel mai probabil) vreunei agape junimiste prietenești, versuri ale unui poet fericit în împlinirea iubirii sale, versuri unde se construiește, cu energie vizionară, o lume senină și echilibrată, neamenințată încă de nici un principiu al răului, o lume a fericirii pur și simplu. Asemenea lumini ale chipului creatorului au fost mult prea rar găsite de cei care i-au citit și comentat opera „majoră“. Are mai puțină importanță, credem, faptul că ele au trecut foarte rar din atelierul poetic eminescian către scrierile finisate sau considerate – de poet, precum și de editorii săi – drept „scrieri majore“ (imediat publicabile). Ceea ce contează este că, ieșite de sub pana lui Eminescu acum mai bine de un veac, aceste poeme devin astăzi accesibile cititorului „pur și simplu“, cititorului *în toată puterea cuvântului*, pentru o lectură cât mai depărtată de prejudecățile ce, iradiind dinspre mitologiile care-l au în centrul lor pe „poetul național“, au împietat adesea receptarea operei lui ca literatură, ca literatură „pur și simplu“.

Volumul de față se mai opune, explicit, și unui alt clișeu lipit asupra poetului de posteritatea sa: acela al creatorului inspirat, prin pana căruia se exprimă, neîntreruptă de nimic și în chip neapărat genial, o transcendență a ideilor, dacă nu chiar a Ideii. Acest clișeu își are rădăcinile în modelul

romantic al geniului, pe care nu numai Eminescu îl folosisese, ci și – mai ales, mai simplu, mai lipsit de nuanțe – primii săi exegeți, și apoi o întregă tradiție a receptării sale. Îl putem descoperi pe Eminescu trudind asupra unei idei, asupra unei imagini, asupra unei forme, la fel de bine cum îl putem vedea scriind sub impulsul neostoit al unei inspirații violente, vizionare. Vedem aici – poate mai bine decât în alte părți – efortul creator și căutarea formei, a cuvântului perfect, tot astfel cum vedem nașterea unor experimente poetice îndrăznețe și care nu au trecut, toate, pragul spre opera finită. Dar vedem și cum anume ceea ce a fost șlefuit cu migala giuvaergiului e lăsat să cadă în uitarea manuscriselor, de unde nimeni nu mai poate spune cu certitudine azi că autorul voia să îl mai scoată vreodată. Suspendată de boală și de prea timpuria moarte, creația eminesciană a rămas, e adevărat, mereu sub semnul posibilului, dar redescoperirea unor asemenea pagini ne poate ajuta, iată, să dăm mai multă concretețe tocmai acestui posibil.

*

* *

Secțiunea de „Note“ însoțitoare și bibliografia au fost întocmite de Ioana Bot. Selecția textelor, precum și „Cronologia“, de Cătălin Cioabă.

Textele antologate au fost preluate, în majoritatea lor, din ediția de *Opere* îngrijită de Perpessicius, respectiv din volumele care cuprind aparat critic: I (secțiunea „Note și variante“), II („Note și variante: de la *Povestea codrului* la *Luceafărul*“), III („Note și variante: de la *Doina* la *Kama-deva*“), V („Note și variante • Exerciții și moloz“). Un număr de zece poeme au fost antologate din numărul special al revistei *Manuscriptum*, alcătuit de Petru Creția în 1991.

La sfârșitul fiecărui poem am menționat, între paranteze drepte, coordonatele necesare pentru localizarea versurilor în ansamblul creației eminesciene: numărul manuscrisului și al filei, anul redactării, volumul și pagina ediției Perpersicius, precum și, pe ultimul loc, numărul paginii din prezentul volum unde poate fi aflată nota aferentă poemului. (Oferim aici, ca exemplu, datele ce însoțesc prima poezie din volum: [2262, 52–52 v. | 1869 | EdP V, 46 | 215].)

Din dorința de a alcătui o ediție cât mai accesibilă tuturor cititorilor, am actualizat constant ortografia poemelor. N-am intervenit în descifrarea editorilor consacrați, ci ne-am străduit să obținem doar un corpus ușor de citit, fie că este vorba despre o lectură continuă (de la început la sfârșit, ordonarea cronologică a poemelor poate însoți o astfel de experiență) sau de o lectură capricioasă, subiectivă, diletantă (oriunde va fi deschisă antologia, semnele ce însoțesc poemele s-au dorit a fi ușor de înțeles). Notele au fost scrise în ideea familiarizării cititorului cu aceste – probabil, pentru foarte mulți – noi creații eminesciene.

Editorii

VERSURI DIN MANUSCRISE

[CREDEAM IERI CĂ STEAUA-ȚI...]

— Credeam ieri că steaua-ți e-un suflet de înger
Ce tremură-n ceruri, un cuget de aur
Ce-arunci a lui raze-n o luncă de laur
 Cu-al cântului dar

Și tu interpret-a cereștilor plângeri
Credeam că ești chipul ce palida stelă
Desemnă pe-o frunte de undă rebelă
 Pe valul amar

Dar astăzi poetul cu inima-n ceruri
Răpit de-a ta voce în rai de misteruri
Și-aduce aminte că-în cerul deschis
Văzut-a un geniu mânând reveria
Pe-o arpă de aur c-un Ave Maria
Și-n Tine cunoaște sublimul său vis.

[2262, 52–52 v. | 1869 | EdP V, 46 | 215]

MAIO

Stau pierdut în gânduri triste, conversez cu idealuri
La actrițe fac palate – la regine mă prezint
Într-o haină flenduroasă, dar cu fața de încânt.
Îmi cârlesc cerul cu stele, îmi cârlesc marea cu valuri

Pare-mi-se că adesea, coronat de lumea-ntregă,
Tronuri nalte și senine ca din aer le ridic
Pe când altele mai mândre cu suflarea mea le stric
Pare-mi-se-adesea cum că sunt furtuna cea pribeagă.

Altădată iar îmi pare cum că-n sânta mănăstire
În chilia cea negrită stau călugăr mult sărac
Șed lungit pe-un pat de trențe și drept perină un sac
Când pe murul în risipă arde flacăra subțire.

Cărți de joc îmi pare lumea, oamenii îmi par nebuni
O convenție știința, legea o păpușărie
Viața o monetă calpă cu suprafața aurie
Sufletul e o miasmă, ochiul e foc de cărbuni

Dar deodată pe-acea noapte trențuită, stinsă, rece
Cade ploaia cea de raze unui cer senin și dalb
Iar prin cerul meu cu raze plutești îngere rozalb
Cum cântarea cea de clopot prin senina noapte trece.

[2255, 329 v. | 1870 | EdP I, 292–294 | 215]

[ÎN MODUL VECHI SOARELE SUNĂ...]

În modul vechi soarele sună,
Cu sferi surori se-ntrece-n cânt
Și calea lui [în veci]¹ prescrisă.
Și-o împlinește-n mers tunând

Fața-i la îngeri dă tărie
Deși nu știm al lui temei,
Faptele nențeles de-nalte
Mândre-s ca-n ziua cea dintâi

Iute, iuțime nențeleasă
Pământu-nvârte-a lui comori
Ziua ca raiul luminoasă
O schimbă noaptea cu fiori;

[.....]

[2259, 40 v. | 1870–1871 | MS, 29 | 216]

1. Adaos Petru Creția (n. ed.).

[TRESARE MIAZĂ-NOAPTEA
ÎN INIMA DE-ARAMĂ...]

Tresare miază-noaptea în inima de-aramă
A turnului de piatră. Lin stelele se-nhamă
La carul lunii blonde – Prin vămile veciei
Nici vremea nu le trece cu visele mândriei –
Nici suflete nu intră, nici suflete nu ies.
Prin aerul de noapte puternic, rece, des
A lunii adormite pătrund razele rare
În temnița din pieptu-mi trezind gândiri amare.
Când somnul frate-al morții pe lume falnic zace
Cu genele-i închise, cu visele-i de pace
Când palida gândire prin țara morții trece
Și moare-n visuri de-aur aripa ei cea rece.

[2254, 74 sq | 1871 | EdP III, 165 | 216]

[ACIEA-S CODRII LUNEI...]

Aciea-s codrii lunei; din corn de-argint ea cheamă
Pe zimbrii tari și mândri la caru-i [îi] înhamă
Și coarnele li-ndoaie cu dulci mânuțe dalbe
Pe frunte îi sărută de rămân steme albe

Aș vrea ca la-a mea moarte pădurile să-nvie
În toat-a lor antică și sântă măreție
Imperiu să devie, regina din stejar
Puternică în lume să redevie iar,
Poporul care doarme în somn de ani o mie,
Din arbori-i să iasă, din codri să învie
Și codrii să devie cetăți antice, mari,
Cărări să fie uliți, palate din stejari
Și din cetăți să curgă mulțimea liberată
Cu-mpărăteasa-n frunte, frumoasă și curată
Ca lacrima de aur... Și la sicriu că-mi vin,
Să simt că flori aruncă pe giulgiul meu de in,
Popor ieșit din noapte să vadă în tăcere
Că moartea mea [cea] crudă fu a lor înviere...

Și haina-i udă pare lipindu-se frumos
În faldurii ei mândri de corpu-i mlădios

Fiindcă voi, părinte, o întreagă-mpărăție
La moartea mea cea tristă din noapte să [în]vie
Și fiindcă simt că viața-mi curând se va sfârși
Ți-ncredinț cornul lunei – să-l suni când voi muri.

Se spune c-acești codri cu-a lor înalți stejari
Cu bolțile de frunze și căile lor mari,
Cu luncile înalte de frunze-acoperite
În vecinica lor umbră de soare sunt ferite;
În umbra viorie la râuri sclipitoare
Pasc caii albi ai lunei cu coame de ninsoare
Pe frunzele uscate mișcând copite de-aur
În turme pasc flori palizi pe coști de colcantaur
Spun c-acești codri vecinici e-o-mpărăție-n vrajă
De-asupra cărei cerul de stele pune strajă
Doar noaptea-auzi că sună un bucium în tăcere
Și-mpărăția veche învie în putere
Și vezi cerboaice albe în turme de zăpadă
Că se adun la sunet 'n-a codrului livadă
Din arbori iese zâne frumoase, zâmbitoare
Cu donițele albe pe umeri de ninsoare
S-apleacă la cerboaice, le mulg, laptele sună,
De-a laptelui zurzură pădurile răsună
În ramurile negre privighetori se-ntrec
Și crengile în zborul fantomelor se plec
Cerboaicele în fugă talangele răsună
Și fluere murmură, izvoarele se-nstrună ...
În mijlocul pădurii este-un stejar de fală
De-acolo iese noaptea o-mpărăteasă pală
În părul ei de aur coroana e măreață
Și haina ei cea albă zefirul o încreață
Și ochi-nchiși privește pe codri ce-a învis,

Și buzele-i se mișcă, vorbește ca în vis
Și num-adânc din codri suspină-n depărtare
A turmelor foșnire, de buciume cântare.

[2259, 238–238 v. | 1871–1872 | EdP V, 113–114 | 217]

Cuprins

<i>Din penumbra tiparului</i> (prefața editorilor)	5
<i>Cronologie</i>	17

VERSURI DIN MANUSCRISE

[<i>Credeam ieri că steaua-ți...</i>]	37
Maio	38
[<i>În modul vechi soarele sună...</i>]	39
[<i>Tresare miază-noaptea în inima de-aramă...</i>]	40
[<i>Aciea-s codrii lunei...</i>]	41
[<i>Răsună corn de aur...</i>]	44
[<i>Întrebi o soră...</i>]	45
[<i>Și munți pierduți în nouri...</i>]	46
[<i>Nainte de-a privi în a ta față...</i>]	47
[<i>În câmpiile albastre ale cerurilor...</i>]	48
[<i>Ce-i etern?...</i>]	49
[<i>Moarte...</i>]	50
Potiphar	52
[<i>Un far e soarele în marea lumei...</i>]	56
[<i>De dau într-o parte mreața...</i>]	57
[<i>O poveste...</i>]	58
[<i>Zburam...</i>]	59
Un roman	61
[<i>Și ce capăt o să aibă astă comedie lungă?...</i>]	69

[<i>Vreme trece, vreme vine...</i>]	72
[<i>Nu... nu sunteți ca iarba...</i>]	75
[<i>Suntem ca flori pripite...</i>]	77
[<i>Nenorocit noroc de-a fi iubit...</i>]	78
[<i>Amor, dragălaș copil...</i>]	79
[<i>Când te-am văzut, copilă, treceai așa frumoasă...</i>]	82
[<i>Când de-osteneală geana-abia se ține...</i>]	83
[<i>În lumina albăstrie...</i>]	84
[<i>O, tu, frumoasă damă albă...</i>]	85
[<i>O, tăceți...</i>]	87
[<i>Țiștiit-ați comediantul...</i>]	88
[<i>Nu simți în piept o dulce-nduioșare...</i>]	93
[<i>Șoptește-mi, Clara, tainice cuvinte...</i>]	94
[<i>Atuncea nefința, fința nu erau...</i>]	95
[<i>Ciudat isvod e omul...</i>]	97
Versuri cu unghii	104
[<i>Sub lumina albăstrie...</i>]	106
[<i>Tu, revistă ageamie...</i>]	107
[<i>Gândirea mea în vremi trecute-noată...</i>]	108
[<i>Cum cântam odinioară...</i>]	109
Iubita vorbește	111
[<i>În ochii mei nimica de azi nu are preț...</i>]	114
[<i>Te-am pus, iubită muză, cu mine să petreci...</i>]	116
[<i>Chiar somnul meu începe să te-nvoace...</i>]	119
[<i>Cum s-a dus norocul nostru...</i>]	120
[<i>O umbră e fința-i...</i>]	121
[<i>De mii de ani până la ea...</i>]	122
[<i>Șoptește numai...</i>]	124
[<i>Pe-al codrilor verde...</i>]	126
[<i>Stând cu șiruri de imagini...</i>]	128
[<i>Prin munți ca cenușa ...</i>]	129
Cântecul unui mort	130
[<i>Pe-atunci nu era moarte, nimic nemuritor...</i>]	132
[<i>Te-aș blestema pe tine, Zamolxe...</i>]	134

[<i>Ce-atribuiți Dumnezeirii...</i>]	136
[<i>Oricare altul chiar un geniu pară-și...</i>]	138
[<i>Și ce să voi eu de la tine...</i>]	139
Le baron de trois étoiles	141
[<i>Tresărind scânteie lacul...</i>]	142
[<i>Tremurau prin ramuri stele...</i>]	144
[<i>Să cânte pe eroii puternici și viteji...</i>]	146
[<i>Prin negre crengi de brad...</i>]	149
[<i>Adormit-a în Adana...</i>]	151
[<i>Parcă născut sunt în aproape de valuri...</i>]	153
[<i>Acum toate-s ale noastre ...</i>]	155
[<i>Codrul verde ne îngână...</i>]	157
[<i>De câte ori, iubito, mă uit în ochii tăi...</i>]	159
[<i>Revars-asupra mea lumină lină...</i>]	161
[<i>Nădejde și-ntărire...</i>]	162
[<i>Când voi muri s-aud...</i>]	164
[<i>În viața mea de cântece-nsoțită...</i>]	166
[<i>O, amor!...</i>]	167
[<i>Marmură cu ochii negri...</i>]	169
[<i>Tu ce râzi cu-atâta farmec...</i>]	171
[<i>Lună ce treci...</i>]	172
[<i>Ca o făclie stinsă...</i>]	175
[<i>Privirea ta cea caldă de lacrimi e grea...</i>]	179
[<i>O, rămâi, rămâi cu bine...</i>]	181
Cine ești?	183
[<i>Cu recea nepăsare tu sufletu-mi aduci...</i>]	186
[<i>Astfel a mea viață va trece uniform...</i>]	188
[<i>Spre depărtat și mândru țărîm...</i>]	189
[<i>Zadarnic cauți a scăpa...</i>]	191
[<i>Vino din păduri...</i>]	193
[<i>Tot ce-a fost or o să fie...</i>]	195
[<i>De pe ochi ți se ridică...</i>]	196
[<i>Nici luna luminoasă, nici stelele din ceri...</i>]	197
[<i>Vântul scutură toți merii...</i>]	199

[<i>Putut-ai tu a-ți bate joc...</i>]	201
[<i>Ori sus la munte de-or trăi...</i>]	203
[<i>De glasul tău s-a ridicat cântarea...</i>]	205
[<i>De ce regina nopților...</i>]	206
[<i>Și nici am prins măcar de veste...</i>]	208
[<i>Pe ceruri departe...</i>]	209
[<i>Din sânul vecinicei uitări...</i>]	211

<i>Note de Ioana Bot.</i>	213
<i>Bibliografie</i>	281
<i>Indice de titluri</i>	283